

УДК 378:004

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТЮ ЗНЗ

Оксана Володимирівна Дубініна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Відділ науково-організаційної роботи

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

НАПН України

Анотація

У статті розкрито проблему інформаційного забезпечення організаційного механізму управління школою, за результатами дослідження запропоновано створення комплексного банку управлінської інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з метою забезпечення реалізації всіх управлінських функцій і підвищення ефективності управління ЗНЗ. Метою статті є розкриття сутності феноменів «механізм управління» та «організаційний механізм управління», репрезентування інформаційного забезпечення організаційних механізмів управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів як чинника підвищення ефективності управління.

Ключові слова: *механізм, механізм управління, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне забезпечення, оптимізація, банк інформації.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті визначає пріоритетними шляхами розвитку освіти формування високого рівня інформаційної культури кожного члена суспільства, держави, впровадження сучасних інформаційних технологій у практику навчально-виховного процесу.

Докорінні зміни, що відбуваються нині в українському суспільстві, в тому числі в освіті, вимагають глибокої перебудови педагогічної та психологічної науки відповідно до нових реалій сучасного життя, перспектив соціально-економічного та науково-технічного розвитку нашої держави.

Характерною рисою нашої епохи є перехід суспільства від індустріального до постіндустріального, а нині – до інформаційного.

Інформаційні технології все глибше проникають в усі сфери людської життєдіяльності, стають потужною продуктивною силою суспільства. Тому у найближчому майбутньому від рівня інформаційної культури молодого покоління залежатиме науковий, технічний, виробничий, соціально-економічний потенціал народного господарства будь-якої держави та рівень добробуту її народу.

На сучасному етапі інформатизація освіти розглядається як система взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх, інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу.

Саме тому інформатизація освіти як невід'ємна складова загальної інформатизації суспільства має вирішити завдання підготовки нового покоління до його продуктивної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Запровадження в навчальний процес сучасних інформаційних, зокрема, комп'ютерно орієнтованих і телекомунікаційних технологій, відкриває нові шляхи й надає широких можливостей для подальшої диференціації загального навчання, всебічної активізації творчих, пошукових, особистісно орієнтованих комунікативних форм навчання, підвищення його ефективності, мобільності й відповідності запитам практики.

Модернізація як комплексний процес системних змін у державі, сфера освіти як її складник і об'єкт управління, що детермінує системний характер оновлення функцій, а також організаційну структуру і форми управління, узалежнюються наразі від регулювання організаційно-педагогічних, освітніх, управлінських і соціально-економічних процесів з огляду на тривалий позитивний розвиток і нововведення у суспільстві на засадах нових технологій. Відтак актуальними постають проблеми розроблення, вдосконалення існуючих та запровадження ефективно діючих механізмів управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів та їх інформаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Проблема формування дієвих механізмів управління освітою є предметом дослідження багатьох учених.

Л. Парашенко у своїй праці аналізувала державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні, також досліджувала проблему методології, стратегії та механізми управління освітою [10]. Л. Ващенко у своїй монографії аналізувала проблему управління інноваційними процесами в загальній середній освіті [2]. Л. Калініна

у своїх працях розкриває сутність механізму управління, механізму управління розвитком школи, організаційного механізму управління, окреслює з позицій системології комплекс організаційного механізму управління розвитком школи в сучасних умовах як предмет пізнання та вивчення керівниками шкіл [5]. О. Амельницька досліджувала механізми в системі управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж [1].

Мета статті – розкриття сутності феноменів «механізм управління» та «організаційний механізм управління», репрезентування інформаційного забезпечення організаційних механізмів управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів як чинника підвищення ефективності управління.

Виклад основного матеріалу. Термін «механізм» досить часто використовується у різних сферах життєдіяльності. Більш часто поняття «механізм» вживається у технічному контексті, ніж в управлінському, але існують і такі варіанти вжитку цього поняття, як «механізми державного регулювання», «механізми реалізації державної політики», «організаційно-економічні механізми», «соціальні механізми», «правові механізми», «політичні механізми», «мотиваційні механізми», «ринкові механізми», «антикризові механізми», «інвестиційні механізми», а також механізми, які стосуються конкретних сфер життєдіяльності (фінансово-кредитний механізм, валютний, механізм державного управління, механізм планування видатків закладів шкільної освіти та інші). Враховуючи це, не можна не погодитись з висловлюванням французького вченого Анрі Кульмана, який наголошував на існуванні величезного числа механізмів, які, на його думку, являють собою систему елементів (цілей, функцій, методів, організаційної структури і суб'єктів) та об'єктів управління, в якій відбувається цілеспрямоване перетворення впливу елементів управління на необхідний стан або реакцію об'єктів управління, що має вхідні посилки і результуючу реакцію [8].

Категорія «механізм» у «Короткому економічному словнику» визначена як послідовність станів, процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища; система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [7].

Вікіпедія трактує «механізм» як систему тіл, що призначена для перетворення руху одного або декількох тіл у потрібний рух інших тіл. Механізм складає основу більшості машин і застосовується в різноманітних технічних об'єктах.

В енциклопедії бізнесмена, економіста, менеджера поняття «механізм» визначається як сукупність процесів, прийомів, мето-

дів, підходів здійснення певних дій задля досягнення мети. У процесі розкриття цієї тематики слід акцентувати увагу на категорії «механізм управління» [4].

За визначенням М. Корецького, механізм – це система засобів, важелів, методів і стимулів [3].

Отже, аналізуючи джерельний масив наукової та науково-педагогічної літератури, можна сказати, що «механізм» – це система засобів, методів й стимулів, яка визначає собою порядок якої-небудь діяльності.

У процесі розкриття мети статті слід також акцентувати увагу на категорії «механізм управління».

З огляду на це наведемо кілька конструктивних визначень категорії «механізм управління», що запропоновані вченими і дослідниками, в яких робиться акцент на особливості, склад, призначення та його роль в управлінській діяльності керівника ЗНЗ.

М. Круглов зазначає, що механізм управління – це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління, що забезпечують узгодження інтересів учасників державного управління та громадського врядування, які взаємодіють як штучно створена система управлінських засобів, з допомогою якої здійснюється прийняття науково обгрунтованого управлінського рішення і досягається ефективна його реалізація [6].

За енциклопедичними даними феномен поняття «механізм управління» являє собою спосіб організації управління суспільним виробництвом з притаманними йому формами, методами, засобами, що відповідають кожній історичній епосі [3].

А. Малицький механізм управління визначає як принципи і задачі управління, методи, форми й інструменти управління, організаційну структуру управління підприємством та його персонал, інформацію та засоби її обробки [9].

Отже, феномен поняття «механізм управління» учені трактують по різному, а це значно утруднює формування наукових засад теорії механізму управління в сфері освіти, сприйняття та практичне застосування в процесі управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів.

Термінологічний аналіз наведених визначень та їх компонентний склад дає змогу зробити висновок про те, що механізм управління – це система, призначена для практичного здійснення управління й досягнення поставлених цілей, що має визначену структуру, методи,

важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням; сутність і структура категорії, як і види механізмів управління, суттєво відрізняються залежно від авторських інтерпретацій.

З огляду на окреслену тематику, розглянемо сутність інформаційного забезпечення організаційного механізму управління ЗНЗ. Організаційний механізм управління трактується як: організаційна структура управління, яка становить форму впорядкованості служб і підрозділів суб'єкта господарювання, що забезпечує відповідність їх взаємодії [1]; організація діяльності у вузькому розумінні цього слова [10]; організація практичного здійснення управління загальноосвітнім навчальним закладом, що включає об'єкт і суб'єкт управління та взаємовплив між ними; сукупність цілей, завдань, функцій, методів управління, структури та результатів функціонування; організація ефективної діяльності організаційної системи, що функціонує в умовах динамічних змін потреб суспільства та нестабільного зовнішнього середовища. При цьому статичну організаційного механізму управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів визначають суб'єкти та об'єкти управління, які утворюють організаційно-структурну основу механізму, а динаміку – комплекс інформаційно-комунікаційних зв'язків і взаємодій між ними.

До різновидів організаційних механізмів відносять: організаційно-структурні, організаційно-технічні, організаційно-економічні, організаційно-адміністративні; організаційний механізм управління інтелектуальною діяльністю, механізм управління організаційним розвитком системи, механізм управління організаційною системою, механізм управління активною системою, механізм самоорганізації управління діяльністю організації, механізм організаційного розвитку системи, механізм розвитку організаційної культури, механізм організаційного розвитку ліцею або колегіуму, організаційний механізм управління розвитком педагогічного персоналу, механізм організації розвитку навчального середовища, організаційний механізм управління діяльністю суб'єктів ліцею.

Необхідною умовою управління школою є її інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення управління школою полягає у виборі і відповідній обробці даних, що характеризує стан її освітньої системи.

Основні функції інформаційного забезпечення в управлінні школою полягають у такому:

– задовольняти потреби учнів, учителів, адміністрації школи й інших структурних підрозділів у інформації, необхідній для забезпечення взаємодії між всіма учасниками навчально-виховного процесу;

– інформувати про стан освітнього процесу в школі, про забезпеченість засобами навчання, про рівень навчальних досягнень учнів, про професійну кваліфікацію вчителів;

– передавати учням, учителям, адміністрації школи дані і документи, які стосуються їх діяльності;

– систематично виявляти рівні розвитку інтелекту, емоційно-психічного і фізичного здоров'я, освітні потреби учнів;

– інформувати педагогічних працівників про залучення батьків у процес виховання і навчання своїх дітей, інформувати про труднощі, з якими стикаються батьки.

Вся інформація, що накопичується в школі, розділяється на зовнішню і внутрішню. Зовнішня – це директиви і нормативні документи системи міського управління (накази, розпорядження та ін.), навчальні плани і програми, суспільно-політична і науково-педагогічна інформація. Внутрішня інформація репрезентує стан і результати навчання, виховання і розвитку учнів; дані про керівників школи і вчителів, результати їхньої діяльності; про матеріально-технічну базу; про зовнішні зв'язки школи з іншими установами.

Вся інформація також поділяється за часом на оперативну і стратегічну (тематичну і шкільну). Оперативна інформація має на меті швидко виявляти відхилення в управлінні. Це ті дані, які потрібні керівнику школи для того, щоб оцінити роботу школи за день, тиждень, місяць, семестр. Стратегічна інформація – це дані про підсумки аналізу навчального року. Крім того, це комплексні програми розвитку школи, директивні документи Міністерства освіти і науки України, постанови уряду та інше. Оперативна і стратегічна інформація як у керуючій, так і в керованих підсистемах за своїм змістом є складовою частиною підсумкової інформації.

Основним інструментом створення системи інформаційного забезпечення управління школою є педагогічний моніторинг, що став основою для практичної реалізації ідеї диференціації в рамках школи. У зв'язку з необхідністю відстежувати ефективність диференційованого підходу одним з найважливіших аспектів виявився вибір системи збору інформації і забезпечення системи управління освітнім закладом (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл інформаційних потоків серед суб'єктів управління ЗНЗ

Створення комплексного банку управлінської інформації, модель якого являє собою матрицю, де номери рядків визначають види інформації за функціями управління (нормативно-правова, науково-методична, планово-прогностична, контрольно-аналітична інформація), а номери стовпців позначають види інформації за змістом управлінської діяльності, дозволяє реалізувати всі зазначені вимоги і тим самим значно підвищити ефективність управління школою.

Збір і збереження управлінської інформації відповідно до цієї моделі полегшує процес аналізу діяльності педагогічного колективу й адміністрації школи, тому що тут вже встановлені логічні (причинно-наслідкові) зв'язки.

Результат (рівень навченості і розвитку учнів) залежить від соціально-правового захисту дітей і якості освітнього процесу. А освітній процес, у свою чергу, залежить від ресурсів (від кадрів, їхньої кваліфікації і матеріально-фінансового забезпечення школи). І все це в кінцевому результаті визначає ефективність системи управління школою.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Інформаційний супровід організаційного механізму управлінської діяльності дозволяє вчасно і гнучко забезпечувати управління розвитком системи освіти в школі і цілеспрямовано підвищувати її якість. Особливо це стосується обліку, обробки та аналізу інформації всіма суб'єктами управління.

Список використаних джерел

1. *Амельницька О.* Механізми в системі управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж / *О. Амельницька* // Інновації в державному управлінні та місцевому самоврядуванні : збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – Серія «Державне управління». – Донецьк, 2007. – Т. VIII. – Вип. 88. – с. 11–18.
2. *Ващенко Л.* Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : [монографія] / Ващенко Л. – К. : Тираж, 2005. – 380 с.
3. *Бакуменко В.* Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами : науково-дослідна робота [Електронний ресурс] / В. Бакуменко, Д. Безносенко. – К. : НАДУ при Президентові України; Центр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України. – 41 с. – Режим доступу : <http://www.napa-eurostudies.org.ua/2-2.rtf>.
4. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Р. Дяківа]. – К. : Міжнародна економічна фундація, 2000. – 480 с.
5. *Калініна Л.* Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : [монографія] / Калініна Л. – К. : Айлант, 2005. – 275 с.
6. *Круглов М.* Стратегическое управление компанией : учебник [для вузов] / Круглов М. – М. : Русская деловая литература, 1998. – 360 с.
7. *Краткий экономический словарь* / [под ред. А. Азрилияна]. – М. : Институт новой экономики, 2001. – 1088 с.
8. *Кульман А.* Экономические механизмы / Кульман А. – М. : Прогресс ; Универс, 1993. – 192 с.
9. *Малицький А.* Організаційно-економічний механізм управління підприємством : сутність і структура / А. Малицький // Шоста всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив». – 2010. – с. 378.
10. *Паращенко Л.* Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні : методології, стратегії, механізми : [монографія] / Л. Паращенко. – К. : Майстер книг, 2011. – 536 с.

References

1. Amelnytska O. Mekhanizmy v systemi upravlinnia vyrobnycho-hospodarskoiu diialnistiu lokalnykh elektrychnykh merezh / O. Amelnytska // Innovatsii v derzhavnomu upravlinni ta mistsevomu samovriaduvanni : zbirnyk naukovykh prats Donetskoho derzhavnogo universytetu upravlinnia. – Seriia «Derzhavne upravlinnia». – Donetsk, 2007. – T. VIII. – Vyp. 88. – S. 11–18.
2. Vashchenko L. Upravlinnia innovatsiinymy protsesamy v zahalnoi serednii osviti rehionu : [monohrafiia] / Vashchenko L. – K. : Tyrazh, 2005. – 380 s.
3. Bakumenko V. Vyiavlennia kompleksu problem derzhavnogo upravlinnia protsesamy yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtratsii Ukrainy, rozrobka propozytsii shchodo vdoskonalennia systemy derzhavnogo upravlinnia tsymy protsesamy : naukovo-doslidna robota [Elektronnyi resurs] / V. Bakumenko, D. Beznosenko. – K. : NADU pry Prezydentovi Ukrainy; Tsentr navchannia i doslidzhen z yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtratsii Ukrainy. – 41 s. – Rezhym dostupu : <http://www.napa-eurostudies.org.ua/2-2.rtf>.
4. Entsyklopediia biznesmena, ekonomista, menedzhera / [za red. R. Diakiva]. – K. : Mizhnarodna ekonomichna fundatsiia, 2000. – 480 s.
5. Kalinina L. Systema informatsiinoho zabezpechennia upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom : [monohrafiia] / Kalinina L. – K. : Ailant, 2005. – 275 s.
6. Kruhlov M. Stratehicheskoe upravlenie kompaniei : uchebnik [dlia vuzov] / Kruhlov M. – M. : Russkaia delovaia literatura, 1998. – 360 s.
7. Kratkii ekonomicheskii slovar / [pod red. A. Azriliiana]. – M. : Institut novoi ekonomiki, 2001. – 1088 s.
8. Kulman A. Ekonomicheskie mekhanizmy / Kulman A. – M. : Prohress ; Univers, 1993. – 192 s.
9. Malyskyi A. Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia pidpriemstvom : sutnist i struktura / A. Malyskyi // Shosta vseukrainska naukovo-praktychna internet-konferentsiia «Suchasnist, nauka, chas. Vzaiemodiia ta vzaiemovplyv». – 2010. – S. 378.
10. Parashchenko L. Derzhavne upravlinnia rozvytkom zahalnoi serednoi osvity v Ukraini : metodolohii, stratehii, mekhanizmy : [monohrafiia] / L. Parashchenko. – K. : Maister knyha, 2011. – 536 s.

Оксана Владимировна Дубинина

кандидат педагогических наук, доцент

Отдел научно-организационной работы

ГБУЗ «Университет менеджмента образования» НАПН Украины

o_dybinina@ukr.net

Дубинина О. В.

ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ГО МЕХАНИЗМА ДЕЯЛЬНОСТЬЮ ОУЗ

Аннотация

В статье раскрыта проблема информационного обеспечения организационного механизма управления школой. по результатам исследования предложено создание комплексного банка управленческой информации с помощью информационно-коммуникационных технологий в целях обеспечения реализации всех управленческих функций и повышения эффективности управления ОУЗ.

Ключевые слова: *механизм, механизм управления, информационно-коммуникационные технологии, информационное обеспечение, оптимизация, банк информации.*

OksanaV.Dybinina

University Education Management NAPS Ukraine

O_dybinina@ukr.net

Dybinina OksanaV.

THE INFORMATIONAL SUPPORT OF THE ORGANIZATIONAL MECHANIZM IN SECONDARY SCHOOL ACTIVITY

Abstract

The article deals with the problem of information for organizational control mechanisms school, according to a study proposed the creation of an integrated bank management information using information and communication technologies in the implementation of all administrative functions and improve management of school.

Keywords: *the mechanism, control mechanism, ICT, information, optimization, bank information.*